

16925

1939

Խ.ԱՅՈՎԱՅԱՆ

£31.99

Q-15

891.99
Q-15

48

13 MAY 2005

06 DEC 2010

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՐՈՎՅԱՆ

ԲԱՅԱԹԻՆԵՐ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1989

16925

3139

39

X. АБОВЬЯН

Б а я т ы

Гиз. Арм. ССР, Ереван, 1939

Ալանդական սուվորություն ե գաղձել
անցյալ դարի յերեսունական թ. թ. դը-
րականության մասին խոսելիս, իբրև
րանաստեղծի միշտ և միայն Ալամդա-
րյանին հիշել: Ալամդարյանը քանջա-
րավոր և անսլայման ներազույն քնա-
րերգու յե: Արովյանը շատ րանով ե
պարտական նրան: Առաջին րանաստեղծն
Ալամդարյանն եր, փոր ճշմարիտ սեր և
ճաշակ ձգեց Արովյանի հոգու մեջ դեպի
դեղեցիկը: Ժամանակի կրթված մարդը,
լուսավոր դադարիարներին տեր Ալամդա-
րյանն եր, փոր վառվառն պատանու ձե-
ռից րոնած, ինչպես վիրդիլը Դանտեյի,
մտավ րանաստեղծների անմահական աշ-
խարհը:

Ասկայն աշակերան անցավ ուսուցչից,
քայլեց դեպի անճանաչ հեռուները:

Դորպատում, հազիվ մի քսաներկու
ամյա պատանի, նա արդեն բերան գե-
տեր Գյոթեյին ու Շիլլերին, Թարգմա-
նում եր նրանց, իսկ մի փոքր ավելի
ուշ՝ Հոմերոսին ու Պևրարեկային: Ան-

Համբ Ծանոթ եր Ժուկովսկուն: Թարգմանում եր Կարամզինին:

Արամյանն ընդամենը քսանհինգ տարեկան եր*), վոր շարադարձ ձևերը դանակ բարձրացրին Արամյանի վրա: Գորպատայ տուն դամնայիս, նա այցի գնաց իր վաղեմի ուսուցչի շիրիմին: Ուսուցչի թարմ հուզմամբի վրա թափած արտասուքը, ուսուցչին տրդեն գերադանցած, բայց նրա վերախալըր չերբեք Հմտացող աշակերտի ազնիվ վշտի արասհայտությանն եր: Գտնուելով ուսուցչին, ուղևոր պատանին հաքցնում ե՝ ինչպես ինքը ալժմ գտնու ալնուդ, ուր չերբեմն յապցր ուսուցիչը «Փաղաքէր, գգվեր դմանուկն խաղամիտ»:

Իր ուսուցչի նման՝ Արամյանն ել չերգեց սերը, բնությանը, իր հագուսվայտանքը: Նրա չերգերն ել Արամյանի հոգերուի չերգերի պես հնչեցին դարձանալի անկեղծ, ջերմ ե հուզիչ: Բայց Արամյանը հանդուգն չեղավ ավելի հեռուները աենելու: Յեւ հայրենի չեղերքի անհուն թախիժը ծարեց բոնտանեղծության մեջ:

*) Մեր ունեցած ավյալների համաձայն Արամյանը պետք ե ծնված լինի 1806ին:

Արամյանի բանաստեղծությաննը մի քայլ առաջ եր իր Ժամանակի համար: Նա առաջինն սարկացած չմնաց կլասիցիզմի քաբացած կանոններին, ազատության տալով իր գեացունենրի հեղեղին: Բայց Արամյանյանն ուժ ե կորով հունեցավ փշրելու գրաքարի կուտքը, վորի առաջ, կլասիցիզմի գերջին մահիկանների հեա, ինքն ել ծռուել իջավ յերկրպագելու: Պետք եր փշրել, վոր լայն բացվելին լուսավորության դարբանները Ժողովրդի առաջ: Դա չեր Ժամանակի պահանջը: Ու Արամյանն անվերադարձ բանեց այդ ուղին:

Արամյանն տաում ե, վոր ինքը «մեր խալի խոսած բաներն ե» հավաքել: Յեւ իրոք, Արամյանն իր բայաթիները հորինել ե Ժողովրդական չերգերի՝ «Ջան գյուլումների» վողով, վորպեսպի ժողովրդի «սրտովն բլ»: Նա տաում ե, թե ինքը հյուսել ե այս չերգաշարը, վոր մեջլսում, հայր վրա հայը հայերեն չերգեր ունենա տակու: Անպաճուճ, բայց հուլիի դարձանալի ջերմությամը հյուսված բայաթիների շարքն այս նման ե մի սպի, վորի տիբական չեղանակը դեղջկական սերն ե, արտի մորմուքը, սիրուց կրակված հուգու:

Հառաչը, աշխարհի հարի ու բարու վրա
ունեցած թախծոտ մտորումը:

Այս քառյակները*) միայն մի նեղ
շավիղ է, վեր ընթերցողին տանում
է դեպի «անհետ կորած» գրողի հոգե-
կան փոթորիկումների խորունկ աշխար-
հը-մի մոլի և անանցանելի անտառ, ուր
մարդ մի սրահ կորցրած ամեն մի արա-
հետ, մոլորվում է և, հանկարծ, միան
թագավորության մեջ նրա առաջ բաց-
վում է արևով հեղեղուն մի բացառ-
Արույանի մեծ ու քնքուշ, հայրենիքի
սիրով կրակված, արևի պես ջերմ ու
յոթը սրտի հեքյաթային ուժով զար-
կող սիրտը:

Ռ. ԶԱՐՅԱՆ

16 . 2 . 39

Յեքեան

*) Ուսյն զրգույկում պեռեղված և Արույանի
ապագրված և անտիպ բայաթիկների հատրնտիք
մասը:

կաճաչ եմ սար ու ձոր,
Ձենս բարակ, սիրտս խոր:
Հագիս ել տամ, չես լսիլ,
Խֆչ ես ընկել սար ու ձոր:

Սիրտս կաթել ան արին,
Բն մարմինն եմ, քո արին,
Յե՛ղ արի մեկ, աչքովդ տե՛ս,
Թե սիրելուդ ի՞նչ արին:

Ընկել եմ՝ ա՛խ՝ սարեսար,
Դարման չունիմ, վա՛չ մեկ հար:
Ուզում եմ գամ քո վոտը,
Առաջս ծով, սա՛ր և սար:

Ո՞վ ա լսել՝ սար սարի
Դիպչի, մոտ գա ու կպչի:
Բո՛ւ սար գլխին յես դուքբան,
Ինձ մի՛ անիլ սարսարի:

Մրտիս մի՛ տար, վար երես,
Ինձ փոքոքես, խորովես:
Հոգիս ուզիր, յես քեզ տամ.
Թո՛ղ մեկ տեսնիմ քո երես:

Լա՛ց իմ որս, ա՛ղիզ՝ լա՛ց,
Յերբ գառ, տեսնիս ինձ մեռած:
Շատ ել հարաքդ քաշեցի,
Ինձ սպանեց սու՛րմ ու լաց:

Սիրտը սհաք ե, սհաք.
Վոր քե լարես՝ ակս բեվախտ,
Խարաք կըլի, քե քողաս
Ու չտեսնիս սհաք ե սհաք:

Գաշտի ծաղկի ռանգեռանգ,
Մեզ նման կարն է որն ու կյանք.
Ծաղիկն՝ վոր հոտ չունեհա,
Ել ի՞նչ ոգուտ, ուս՛նգ է, ուս՛նգ:

Ա՛հի, Ա՛հի, ա՛յս՝ Ա՛հի,
Քանդողիդ տունը քանդվի:
Բեզ վոր ազգը չպահեց,
Մեկ սուք անող ի՞նչ անի:

Ենդուրը Խամար Կմ, Ենդուր
Երվում, պրծնիմ ա՛խ՝ մեկ ուր:
Աշխարհն ինն տաս, պետքը չի՛,
Թուրդ Եմ ուզում, ինն Ե՛մ տուր:

Եւ տեղ շատ մարդիք կան, յի՛ս
 Բեզ եմ կարոտ, քեզ, ա՛խ՛յնս:
 Վոր գաս, տեսնիս ինձ հողումն,
 Յի՛րար վրես սուք կանես:

3139 39

Աչքս համփկդ ե, արի՛,
Արի՛, հոգիս ա՛ռ, արի՛:
Գլուհանս յեքետվս չտաս,
Փռչմանել եմ, ինչ արի:

Գնացիր՝ ա՛խ՝ յե՛ղ արի,
Յես մեռնում եմ, յե՛ղ արի:
Դու իմ յարես կապեցիր,
Են ել դարդու յեղ արի:

Սի՛ դարդ անիւր, սի՛րտ արա:
Խոնչ ես երվում, սի՛րտ արա:
Եդ՛քան մաշվիլն պետքը չի՛,
Ինչ ասում եմ՝ սի՛րտ արա:

Գերեզմանդ մնացել բաց,
Տունն ընկել ա սու՛ւք ու լաց:
Դվարն գնում ես, ինձ ել տար,
Բա՛ց յերեսդ, աչքդ բա՛ց:

Յերկընքի՛ կանաչ կարմիր.
Ա՛յ սիրուն կանաչ կարմիր.
Լերդս ու քոխ չարացել են,
Սար ու ձոր կանաչ կարմիր:

Քեզ վոր տեսա ջրի առդին,
Խելքս քառվ եմ հաղադին,
Հենց մարդ պետք է հոգին տա,
Վոր չսպանեն դու սաղին:

Վո՛չ օհնս ես դու իմանում,
վո՛չ շունչս առնում, ինձ տեսնում:
Ենեմն դոնե դուռ ընկա,
Բեղնամ ելավ իմ անում:

Ի՞նչ ես տանջվում՝ ա՛յ նաչար,
Վոր չու՞նիս քեզ մեկ հավար:
Մեկ սիրտ, վոր դարդ չիմանում,
Հալթաք վատ ե ու նա չար:

Զին ա գալիս սարի գլխին,
Սարի դաշին, Բամակին:
Յէջս գցել եմ քո նամբիդ,
Վա՛յ տալիս՝ իմ չոր գլխին:

Երթալս պատկեր չի, Բաշեմ,
Դեպ տամ, ինձ ել չմաշեմ,
Եթս ա, քուր ել լսվում ես,
Ի՞նչ անեմ, ա՛յս չի Բաշեմ:

Նի՛ յես ելել քյահլան ձին,
Բար եմ դառել քո կշտին:
Ի՞նչպես պետք է անցկեցնաս
են՝ լեռ սարը, են խար ձին:

Ինձանից՝ դու ձե՛նք քաշիր.
Կուգես, հոգիս ա՛ն, քաշվիր,
Մահիս գիրը գրվել ա,
Դո՛ւ ել արի՛, ձեռք քաշիր:

Յ՛իս՝ ձեր քաջին ու ձեր տաճ
 Լոռքին, աչքերս քեզ տեսան:
 Թա՛ղ հոգիս յես մեկ քեզ տամ,
 Ում ուզեցես, լաշըս տան:

Բարեկամիդ հետ մեկ տեղ
 Թա՛ղ քեզ սպանեն՝ ա՛խ՝ մեկ տեղ:
 Անբարեկամ վար մեռնիս,
 Հաղն ել չի՛ տալ քեզ մեկ տեղ:

Ա՛յ իմ արեւիկա մտալ մեր,
Մ'նացի անհեր, անախար,
Դու ելիր կյանքս ու արեւս,
Դու ել գնացիր՝ ա՛յ իմ մեր:

Յերեսդ բա՛ց ու յե՛դ տար,
Յերբ ուզեցաւ, հագիւ ա՛ռ:
Թա՛ղ մեկ հողը՝ ա՛յ իմ մտնիմ,
Են վախտը սերդ՝ ել յեդ տա՛ր:

Գլուխն փցել եմ փարեփար,
վն'չ տեւր ունեմ, վնչ հավար-
նէրք մեկ ցալիս հասնես,
Եիրսոյ մկում փաօք ե փառ:

Վատաբախտ եմ, վատաբախտ
վա՛նչ որ ունի, վա՛նչ մեկ բախտ.
Ի՞նչ ես ցավում, աղփաւի որը
Սև ա, վատ ա բախտն:

Սեվերեա եմ, սեվերեա,
Տեղն ա, ինչ վոր ինձ ասես.
Ո՞ւր քեզ իմ դարդն ասեյի,
Վոր ինձ մաշես, սե՛վ յերես:

Ձեռն տառ, չի՛ լսիլ քեզ կարաս-
 թե՛ լիքն ա մեջն, ձեռն չտառ.
 Գարտակին դարդդ ել ասես,
 Ձի իմանալ, ի՛նչ կարաս:

Ինչ վոր ասեն, սի՛րտ՝ մի՛ մնար,
 Յավդ ներս արա, մի՛ սխար.
 Մեկ բարեկամ վոր փարես,
 Ել ես լաշումն՝ սի՛րտ՝ մի՛ մնար:

Ձանս դուրս յեկալ, սիրտս մնաց.
Նա ել արնով ա լցված.
Ե՛դպես արիւր, սիրեկան,
Վար քեզանից սիրտս մնաց:

Մարդիս կյանքն ե առ ու տուր,
Մեկ խեր կըգա, մեկ շառըշուռ:
Դու քո ճամփեդ մի՛ ծռիր.
Թե պարտք ունիս ա՛ռ ու տուր:

Քանի հարուստ ու քաղ ես,
 Ամենի աչքի լիսն ես,
 Չեմդ պակաս, ձեռն չի տալ,
 Սաղդ հագար ել վոր քաղես:

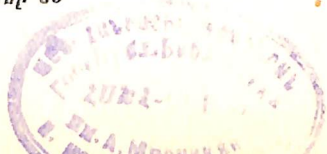
Ին յեսիրն եմ յեղն արի.
 Թուրդ սրտիցս յեղ քաղի.
 Թո՛ղ հողը մտնիմ, եմ վախտը
 Կանգնիր վրես՝ յեղն արի:

Պատ. խմբագիր՝
Ռ. Զարյան
Քեղարվեստական
ձեռագրերի և տեխ-
նիկական խմբագիր՝ Նկարիչ
Ս. Արսենյան
Մեքագրիչ՝
Ս. Շահբազյան

Գլավիտի լիազոր՝ Վ. 2117 Հրատ. № 4822
Պատվեր 201, Տիրաժ 3000
Հանձնված է արտադրության 27 փե-
տրվարի 1939 թ.
Ստորագրված է տպագրության համար
28 մարտի 1939 թ.

Պետհրատի 1 ապարան, Յերեվան,
Հենրի 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0320568

